ONDERZOEKSRAPPORT

Verslag van bevindingen oorzaken- en regelmatigheidsonderzoek

Inzake

FAILLISSEMENT D-RT GROEP/D-REIZEN

Karel Willemse en Ton Tekstra, curatoren

Haarlem/Amsterdam 31 januari 2025

Inhoudsopgave

1. Inleiding en plan van behandeling p. 3

2. Voorgeschiedenis D-reizen (tot de faillietverklaring) p. 7

3. De (financiële) positie bij D-reizen voorafgaand aan Covid-19; publicatie jaarrekeningen, accountants-verklaring bij jaarrekening 2019 p. 10

4. Gang van zaken vanaf maart 2020: uitgifte van vouchers p. 13

5. Door D-reizen vanaf maart 2020 gedane betalingen en verrichte investeringen p. 18

6. De rol en positie van de Raad van Commissarissen p. 20

7. Gang van zaken rond de refund van vliegtickets p. 22

8. Het voucherfonds en de positie daarbij van D-reizen p. 24

9. Omboekingen naar pakketreizen p. 27

10. De financiering van D-reizen door RTG p. 29

11. De management buy-out in december 2020 en de afwikkeling van de Uniconsult-vordering p. 31

12. Slotopmerkingen p. 32

1. Inleiding en plan van behandeling

Inleiding (algemeen overzicht)

1.1 Op 6 april 2021 werden de volgende vennootschappen door de Rechtbank Noord-Holland in staat van faillissement verklaard:

- D-RT Groep B.V.,
- D-RT Retail B.V. en
- D-RT Shared Services B.V.

Deze vennootschappen, die zich bezig hielden met het als reisagent verzorgen van vliegvakanties, zullen hierna ook wel kortheidshalve worden aangeduid als (de onderneming) “D-reizen”.

1.2 De faillissementen volgden op een roerige periode die met name aanving in maart 2020, toen door de grote verspreiding van het Covid-19 virus de reiswereld feitelijk ‘op slot’ ging. Daardoor werden vliegvakanties op grote schaal geannuleerd. Dat leidde ertoe dat de klanten aanspraak maakten op terugbetaling van de reeds voor de vakantie gedane (aan)betalingen, die zich deels bij D-reizen bevonden en deels bij de touroperators, die de reis zouden verzorgen. In geval van de annulering van vliegtickets zonder verder reisarrangement, hadden de klanten aanspraak op terugbetaling van het ticket.

1.3 Tegelijkertijd werden er bijna geen nieuwe reizen meer geboekt. De reisomzet van D-reizen, die normaal gesproken op het niveau lag van circa € 550 miljoen (met een commissiemarge van 10-12%) viel over 2020 terug met zo’n 95% naar € 25 miljoen en er werd over dat jaar een verlies geleden van circa € 29 miljoen. D-reizen had in die periode circa 1.200 mensen in dienst en ongeveer 280 reiswinkels door Nederland onder beheer. Covid-19 had dus voor de reisbranche vanaf maart 2020 een grote impact, zeker ook voor D-reizen.

1.4 De Stichting Garantiefonds Reisgelden (“SGR”), het Nederlandse reisgarantiefonds, heeft op 14 maart 2020 een besluit genomen en afgekondigd waarbij het, kort gezegd, vanaf 16 maart 2020 aan touroperators werd toegestaan om onder nader gestelde

voorwaarden, in plaats van de terugbetaling van de (aan)betaalde reissom, vouchers aan de klanten af te geven met een maximale geldigheidsduur van een jaar. Zij worden wel aangeduid als “coronavouchers”.

1.5 Vervolgens is op 28 april 2020 door SGR een aanvullend besluit afgekondigd, waarin is aangegeven dat ook reisagenten (zoals D-reizen) coronavouchers zouden mogen uitgeven, onder nader aangegeven voorwaarden.

1.6 Door D-reizen zijn in de periode vanaf april 2020 voor circa 22.000 geannuleerde reizen coronavouchers uitgegeven, met daarop de vermelding van een ‘SGR-dekking’, dit voor een totaalbedrag van circa € 44 miljoen en het betrof circa 80.000 reizigers.

1.7 Daarnaast ontving D-reizen vanaf ongeveer juni 2020 terugbetalingen van geannuleerde vliegtickets. Deze terugbetalingen, ook wel aangeduid als ‘refunds’, werden eerst door de luchtvaartmaatschappijen verricht aan Airtrade en die betaalde het door aan D-reizen. Het gaat in totaal om een bedrag van circa € 9.6 miljoen aan refunds. D-reizen heeft uiteindelijk niet al deze refunds aan de klanten doorbetaald.

1.8 Een andere gebeurtenis die de aandacht heeft getrokken, is dat in de maand maart 2021 door D-reizen op een zekere – relatief bescheiden – schaal nog is gepoogd om reizen, die niet onder een SGR-dekking zouden vallen, “om te boeken” naar pakketreizen. De kennelijke bedoeling was dat daardoor wel een SGR-dekking kon worden verkregen.

1.9 Tijdens de ‘coronaperiode’ kreeg D-reizen nog via diverse kanalen de beschikking over financiële middelen. Naast de aanbetalingen voor de reeds geboekte reizen (waarvoor veelal coronavouchers werden uitgegeven) en de refunds van de vliegtickets, kwam D-reizen met name in aanmerking voor NOW-subsidie ter dekking – voor een groot deel – van de (doorlopende) loonkosten. D-reizen kwam tevens in aanmerking voor het bijzondere uitstel van betaling door de Belastingdienst.

1.10 Daar stond tegenover dat vooral de kosten voor de ca 280 winkels gewoon bleven doorlopen. Met een aantal verhuurders werd overigens wel afspraken gemaakt, kort

gezegd inhoudende dat er over de lockdownperiode minder huur hoefde te worden betaald (meestal de helft).

1.11 De voorgaande gebeurtenissen zijn door curatoren nader onderzocht en zij doen in dit rapport verslag van hun bevindingen. De bevindingen zijn in concept aan de direct betrokkenen voorgehouden en die zijn in staat gesteld, in het kader van hoor- en wederhoor, om daarop te reageren ten aanzien van de feitelijke juistheid. Die reacties zijn vervolgens in dit rapport verwerkt.

Plan van behandeling

1.12 Voordat aan een nadere behandeling van deze gebeurtenissen wordt toegekomen, wordt eerst (in hoofdstuk 2) een voorgeschiedenis van D-reizen geschetst, vanaf haar ontstaan in 1965.

1.13 Daarna wordt beschreven wat de positie van D-reizen was voorafgaand aan het verschijnen van de Covid-19 pandemie, mede aan de hand van (de publicatie van) de jaarrekening 2019 (hoofdstuk 3). Vervolgens wordt ingegaan op de gang van zaken bij de uitgifte van de coronavouchers (hoofdstuk 4).

1.14 Tevens wordt ingegaan op de geldstromen die bij D-reizen hebben plaatsgevonden in de periode maart 2020 tot de faillissementsdatum van 6 april 2021 (hoofdstuk 5). Daarbij wordt ingegaan op de vraag of de beschikbare financiële middelen, gegeven de omstandigheden die zich gedurende de coronapandemie aandienden, op een zakelijke wijze zijn besteed, dan wel of zich mogelijke onregelmatigheden of onrechtmatigheden bij D-reizen hebben voorgedaan. Hoofdstuk 6 behandelt de rol en positie van de Raad van Commissarissen bij D-reizen.

1.15 In hoofdstuk 7 wordt ingegaan op de gang van zaken rond de refunds van vliegtickets via D-reizen. Daarna wordt in hoofdstuk 8 aandacht besteed aan het voucherfonds en de positie daarbij van D-reizen. In hoofdstuk 9 komt aan de orde de omboekingen naar pakketreizen zoals die in de periode voorafgaand aan het faillissement) hebben plaatsgevonden. Hoofdstuk 10 behandelt de financiering van D-reizen door RTG. In hoofdstuk 11 wordt de management buy-out in december 2020 en de afwikkeling van de Uniconsult-vordering besproken.

1.16 Het verslag wordt afgesloten met enkele slotopmerkingen in hoofdstuk 12.

Wijze waarop onderzoek is verricht

1.17 Door curatoren is het onderzoek, kort samengevat, als volgt verricht. Samen met hun medewerkers hebben zij zoveel mogelijk documenten verzameld die voor het onderzoek relevant zouden kunnen zijn. Daarnaast hebben vele gesprekken met de diverse betrokkenen (zoals de (oud)directie, personeel, commissarissen, grootaandeelhouder, SGR) plaatsgevonden, in het kader waarvan eveneens nadere documenten zijn opgevraagd en gegevens zij gecontroleerd.

1.18 Daarnaast hebben curatoren een gespecialiseerd financieel bureau ingeschakeld om de betaalstromen bij D-reizen in kaart te brengen, met name de vanaf maart 2020 gedane betalingen en verrichte investeringen, en daarbij te onderzoeken op eventuele onregelmatigheden. De resultaten daarvan worden in hoofdstuk 5 besproken.

2. Voorgeschiedenis D-reizen (tot de faillietverklaring)

2.1 De onderneming die later D-reizen zou gaan worden, ontstond in 1965. Supermarkt-ondernemer Dirk van den Broek ging toen vanuit zijn supermarkt in Amsterdam-West (de Kinkerstraat) de eerste reizen aanbieden, via een systeem met spaarzegels, voor de klanten van de supermarkt.[1] Na de overname van een Limburgse touroperator door Van den Broek in 1966 ontstond het eerste Van den Broek reisbureau onder de naam D-tours.

2.2 In 1982 stootte D-tours de touroperatoractiviteiten af om zich te concentreren op de steeds verder groeiende keten van reisbureaus. Die kregen een full service functie als D-reizen Vakantiewinkels. In 2013 nam D-reizen nog 81 Globe reisbureaus over en zo kwam het totaal toen op 270 winkels. Touroperator TUI ontwikkelde zich in de tussentijd als een belangrijke 'afnemer' van de diensten van D-reizen, goed voor zo'n 30% van de totale reisomzet bij D-reizen.

2.3 In 2014 kwam D-reizen, na een fusie met VakantieXperts en de Thomas Cook Travel Shops, in handen van de Duitse reisorganisatie Raiffeisen Touristik Group GmbH (hierna aangeduid als "RTG"). De familie Van den Broek nam op deze manier afscheid van haar belang in D-reizen.

2.4 Wel bleef er een binding, met name doordat de familie via de Stichting Uniconsult nog een lening had uitstaan bij D-reizen, versterkt door een pandrecht op de IE-rechten van D-reizen zoals ondergebracht in de dochtervennootschap Demed B.V. en daarnaast versterkt door een garantie van moederbedrijf RTG.

2.5 Vanuit de familie werd ook een commissaris 'geleverd' ten behoeve van de Raad van Commissaris zoals ingesteld bij D-RT Groep B.V.

2.6 De 'Uniconsult lening', daterend van 28 september 2016, bedroeg oorspronkelijk € 10 miljoen met een aflossingsschema van € 1 miljoen per jaar, te vermeerderen met rente. Tot zekerheid voor de terugbetaling van de lening werd op genoemde datum een

[1] Deze historische beschrijving is mede ontleend aan Wikipedia.

(derden)pandrecht gevestigd op de IE-rechten ten aanzien van D-reizen (merken en domeinnamen) zoals die zich bevonden in dochtervennootschap Demed B.V.

2.7 Toen de reisbranche vanaf maart 2020 wereldwijd in de problemen kwam door Covid-19, had dit ook negatieve gevolgen voor moederbedrijf RTG. Met name om in aanmerking te komen voor financiële steun van de kant van de Duitse overheid, stuurde RTG er (kort samengevat) op aan haar financiële verplichtingen richting D-reizen af te bouwen en uiteindelijk haar belang te vervreemden. Dit leidde er toe dat op 23 december 2020, bij wege van management buy-out, haar aandelen voor € 1 werden overgedragen aan Selten B.V., een vennootschap van de (toenmalige) directie van D-reizen.

2.8 Het 'slotstuk' van deze buy-out en het afwikkelen van de financiële exposure voor RTG vanwege het belang in D-reizen, was dat RTG op 15 februari 2021 de Uniconsult lening van Stichting Uniconsult (met het daaraan verbonden pandrecht) overnam voor een bedrag van € 5.5 miljoen en die vervolgens voor een bedrag van € 2 miljoen verkocht aan Selten. B.V. (zie verder hoofdstuk 11).

2.9 Daarmee was RTG definitief uit haar investering in D-reizen gestapt. De directie van D-reizen ging er bij de buy-out vanuit dat D-reizen in aanmerking zou komen voor een zodanige financiering uit het door de Nederlandse overheid op te zetten 'voucherfonds' dat daarmee de uitstaande coronavouchers konden worden 'geherfinancierd', gekoppeld aan het weer zodanig aantrekken van de reismarkt dat de omzetvolumes zich weer zouden herstellen.

2.10 Het voucherfonds bleek echter een lager bedrag, als voucherlening, beschikbaar te stellen dan verwacht (dit onderwerp komt in hoofdstuk 8 nog nader aan de orde) en daarnaast trok de reismarkt in het eerste kwartaal van 2021 niet serieus aan.

2.11 D-reizen voerde nog, samen met de coöperatie Dutch Travel Retail United, een kort geding tegen SGR en de Staat om meer middelen uit het voucherfonds te verkrijgen. Maar de Voorzieningenrechter te Rotterdam wees bij vonnis van 24 maart 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:2558 de vorderingen van D-reizen c.s. af.

2.12 Inmiddels waren enkele touroperators, waaronder met name TUI en Corendon al overgegaan tot een ‘sale stop’ richting D-reizen. Die hield in dat D-reizen geen reizen van deze organisaties meer mocht aanbieden/verkopen. Op 6 april 2021 viel het doek voor D-reizen (in de bestaande structuur) met haar faillietverklaring.

3. De (financiële) positie bij D-reizen voorafgaand aan Covid-19; publicatie jaarrekeningen en accountsverklaring bij jaarrekening 2019

3.1 De financiële situatie bij D-reizen in de jaren voorafgaand aan corona kan (in hoofdlijnen) als volgt worden weergegeven. In 2018 realiseerde D-reizen een geconsolideerde omzet van € 68.713.000, voornamelijk bestaande uit commissie-inkomsten op via D-reizen geboekte reizen. Over 2019 was die omzet iets lager en bedroeg die in totaal € 64.433.000.

3.2 Na aftrek van met name personeelskosten, huisvestingkosten en afschrijvingen (op goodwill) realiseerde D-reizen in 2018 een verlies van € 2.106.000. Over 2019 bedroeg het verlies € 2.162.000. In 2018 bedroeg de totale afschrijving een post van € 4.975.000 en in 2019 was die post € 4.474.000.

3.3 Zou de genoemde afschrijving buiten beschouwing blijven samen met de rente en belasting, dan zou dat over 2018 een EBITDA hebben opgeleverd van € 5.027.000 en over 2019 een EBITDA ter hoogte van € 3.303.000. Ondanks dat dit een enigszins positiever beeld geeft van de resultaten bij D-reizen tot en met 2019, kan wel worden geconstateerd dat de onderneming er aan de vooravond van de coronapandemie financieel gezien niet erg sterk voor stond.

3.4 D-reizen had per 31 december 2019 een negatief eigen vermogen opgebouwd van in totaal € 14.450.000. Met name de financiering door het moederbedrijf RTG (inclusief een letter of comfort van € 19 miljoen: zie hoofdstuk 9) en de lening van de hand van Stichting Uniconsult zorgden voor de benodigde ‘financiële steun’.

3.5 De jaarrekeningen van D-reizen zijn steeds tijdig vastgesteld en gedeponeerd bij het Handelsregister. Het vaststellen van de jaarrekening 2019 heeft vrij lang op zich laten wachten. Dat hield verband met het verkrijgen van een goedkeurende accountantsverklaring. Vanwege de coronasituatie deed zich de vraag voor of de accountant al dan niet een continuïteitsvoorbehoud diende te maken. Dit hield mede verband met het voucherfonds. Zie daarover verder hoofdstuk 8.

3.6 De goedkeurende accountantsverklaring werd uiteindelijk op 30 december 2020 afgegeven, waarna nog een tijdige vaststelling van de jaarrekening 2019 plaatsvond. De deponering bij de Kamer van Koophandel vond op 15 januari 2021 plaats, strikt genomen 15 dagen te laat maar dat kan worden beschouwd als een onbelangrijk verzuim (HR 11 juni 1993, NJ 1993/713 (Kempers en Sarper)).

3.7 De gang van zaken met betrekking tot de vaststelling van de jaarrekening 2019, met de bijbehorende accountantsverklaring, laat zich als volgt weergeven. De accountant vond het (eind 2020) voor de vaststelling van de accountantsverklaring mede van belang een gesprek te voeren met SGR over de vooruitzichten voor D-reizen ten aanzien van het op dat moment nog in te stellen voucherfonds. Mede naar aanleiding van het overleg met SGR, dat op 16 december 2020 plaatsvond, kwam de accountant tot de volgende opmerking in zijn "Auditor's Report" van 30 december 2020:

> *"**Material uncertainty related to going concern***
> *We draw attention to the going concern section in the financial statements which indicate a material uncertainty of the company's future continuity. We note that the company's ability to continue its business highly depends on the timing of the successful roll-out of the Covid-19 vaccination program and the successful admission to the "Voucherfonds" that is announced by the Dutch government.*
>
> *These conditions indicate the existence of a material uncertainty which may cast significant doubt about the company's ability to continue as a going concern. Our opinion is not modified in respect to this matter."*

3.8 De accountant gaf hiermee in de kern aan welke onzekere factoren zich op dat moment (dus in december 2020) voordeden. Ten aanzien van het vaccinatieprogramma is bekend dat dat op zichzelf wel redelijke voorspoedig verliep, echter er deden zich nadien nog diverse malen *lock downs* voor en de reiswereld ging pas echt weer open in het voorjaar van 2022. Daar zat dus veel tijd tussen.

3.9 Ten aanzien van het voucherfonds bleek in februari-maart 2021 dat D-reizen slechts gedeeltelijk voor financiering door dat fonds in aanmerking kwam. Dat zou dan vooral te maken hebben met de kwestie van de 'nulvouchers'. Zie daarover verder hoofdstuk 7.

3.10 Bij het benoemen van de hiervoor vermelde factoren in de accountantsverklaring van december 2020 baseerde de accountant zich mede op een bespreking die op 16 december 2020 plaats vond met SGR (die het voucherfonds op verzoek van het ministerie van EZK zou gaan uitvoeren). In die bespreking is, naar curatoren hebben begrepen, niet (uitdrukkelijk) aangegeven dat D-reizen in aanmerking zou kunnen komen voor financiering door het voucherfonds, met name omdat op dat moment nog niet voldoende duidelijk was hoe het fonds er precies zou gaan uitzien. Anderzijds is evenmin uit de bespreking naar voren gekomen dat D-reizen *niet* op financiering uit het voucherfonds zou kunnen rekenen.

3.11 De vraag zou zich kunnen voordoen of de accountant in december 2020 zover had moeten gaan om ten aanzien van de jaarrekening 2019 geen goedkeurende verklaring af te geven, met name vanwege de onzekere situatie bij D-reizen. Dit zou slechts aan de orde zijn als de accountant tot het oordeel zou zijn gekomen dat de discontinuïteit van D-reizen op dat moment "onontkoombaar" zou zijn.[2]

3.12 Uit het voorgaande volgt dat de accountant van mening was dat er op zich wel gerede twijfel was over de continuïteit (de omstandigheden werden op specifiek benoemd), maar dat zich geen situatie voordeed van een onontkoombare discontinuïteit.

[2] Zie Controlestandaard 570 (NV COS 570), art. 2:384 lid 3 BW, art. 2:393 lid 5 sub h BW en Richtlijnen voor de Jaarrekening (RJ) 170.

4. Gang van zaken vanaf maart 2020: uitgifte van vouchers

4.1 In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe D-reizen tot uitgifte van coronavouchers is overgegaan.

4.2 Toen vanaf maart 2020 de reiswereld door corona zo goed als stil kwam te liggen, deed zich de (dringende) vraag voor hoe moest worden omgegaan met de reeds geboekte – maar op dat moment niet uit te voeren – reizen en vluchten. Indien vanuit de reisbranche de aanbetaalde reissommen en de aangeschafte vliegtickets zouden moeten worden terugbetaald, zou dat tot grote financiële problemen bij de reisorganisaties en vliegmaatschappijen leiden. Daarom werd onderzocht of het mogelijk zou zijn deze terugbetaling uit te stellen, met name door gebruikmaking van vouchers.

4.3 Er werd een tweetal (bestuurs)besluiten door SGR genomen die zagen op de mogelijkheid over te gaan tot uitgifte van 'coronavouchers'. Het eerste besluit dateert van 14 maart 2020, met als ingangsdatum 16 maart 2020. Daarin werd, kort gezegd, aan de touroperators – als "organisator" – de mogelijkheid gegeven onder de nader aangegeven voorwaarden vouchers uit te geven volgens een door SGR voorgeschreven model.

4.4 Op 28 april 2020 volgde een tweede ("aanvullend") bestuursbesluit van SGR. Daarin werd ook aan de reisagenten, zoals D-reizen, de mogelijkheid gegeven om onder voorwaarden coronavouchers uit te geven. In het besluit staat daarover:

> "De aan SGR deelnemende doorverkoper/handelaar zowel handelend in zijn hoedanigheid van zuiver bemiddelaar als handelend als reisorganisator na toevoeging van reisdiensten kan voor de SGR garantieregeling een voucher onder SGR dekking uitschrijven en de van de SGR organisator ontvangen voucher onder zich houden. Een doorverkoper mag derhalve geen voucher uitschrijven van niet onder de SGR vallende diensten en van diensten van **niet** bij SGR aangesloten organisatoren."

4.5 Omdat hierover naar eigen zeggen onduidelijkheid bestond bij D-reizen is hierover door D-reizen onder meer contact gezocht met de ANVR, belangenvereniging van de

reisbranche. ANVR reageerde op het onderwerp “Uitgifte van vouchers voor aanbetalingen ondanks annulering reis TO” (TO staat voor touroperator):

> “Ik begreep uit het gesprek het volgende: Door de agent wordt een (aan)betaling ontvangen op een reis van een reisorganisator. Vóór (door) betaling van de gelden, annuleert de organisator de reis en crediteert de rekening. Kan de agent een voucher richting klant uitgeven?
> Navraag leert dat dit *niet* kan. De gelden zijn door de klant betaald voor de reis van de organisator. Met annulering en creditering verzoekt de organisator dit door te geven richting klant. De organisator wil en kan geen corona-voucher uitgeven aangezien hem onbekend is dat er een betaling is gedaan. Het alsnog uitgeven van een corona-voucher namens de organisator is dan niet anders dan fraude. Als bekend moet op de voucher de organisator en het nummer van de boeking worden vermeld. Wanneer de agent op eigen naam een corona-voucher uitgeeft, moet dat ook worden bestempeld als fraude aangezien er geen reis van de agent aan ten grondslag ligt. SGR heeft in het deelnemersreglement een passage (Art11:5) opgenomen dat bij niet naleving van de regels dit kan leiden tot persoonlijke aansprakelijkheid. Ik noem dit omdat mij diverse gevallen bekend zijn dat SGR dit daadwerkelijk heeft gedaan. Pas dus aub hier goed voor op.”

4.6 Het SGR-besluit van 28 april 2020 leidde kennelijk bij D-reizen tot vervolgvragen. Vandaar dat in de periode mei-juni 2020 veelvuldig overleg tussen D-reizen en SGR plaatsvond. Het betrof onder meer vragen over de uiterste uitgiftedatum van de vouchers, die op 1 juni 2020 (als streefdatum) werd gesteld.

4.7 Een onderwerp dat ook speelde – zie eveneens de hiervoor in nr. 4.5 geciteerde mail van ANVR – was in hoeverre de reisagent vouchers zou mogen uitgeven voor een hoger bedrag dan de voucher die de touroperator aan de reisagent verstrekte. De vouchers van de touroperators richting de reisagenten werden ook wel aangeduid als kluisvouchers.

4.8 Het onderzochte mailverkeer uit die periode geeft geen duidelijkheid over de vraag of en hoe dit onderwerp van de door D-reizen uit te geven vouchers tussen D-reizen en SGR is afgestemd. Volgens de betrokken personen van de kant van D-reizen heeft in mei 2020 een telefonisch overleg plaatsgevonden met SGR, waarin van de zijde van SGR zou zijn aangegeven dat het de reisagent ook zou zijn toegestaan vouchers uit te geven voor de aanbetalingen door de klanten waarvoor geen kluisvouchers van de

touroperator beschikbaar was. In vervolg daarop heeft D-reizen vouchers uitgegeven. SGR stelt zich desgevraagd op het standpunt dat vragen over de mogelijkheid van uitgifte van vouchers naast de kluisvouchers nooit expliciet aan haar zijn gesteld.

4.9 Het valt achteraf gezien voor curatoren niet na te gaan hoe een en ander precies in zijn werk is gegaan, doordat van het betreffende overleg geen schriftelijke vastlegging voorhanden is.

4.10 Op 30 juli 2020 kwam SGR nog met een schriftelijke mededeling gericht aan de SGR-deelnemers en handelend over de door- en terugbetaling van reissommen bij geannuleerde reizen. Daarin stond onder meer het volgende:

> "SGR heeft signalen ontvangen dat reissommen die door reisorganisatoren worden terugbetaald aan de doorverkoper met betrekking tot door reisorganisatoren geannuleerde reizen, waarvoor door de klant (aan)betalingen zijn gedaan aan de doorverkoper, niet bij de klant terechtkomen. In sommige gevallen worden deze gelden niet, zoals voorgeschreven in de agentuurvoorwaarden, onmiddellijk door de doorverkoper terugbetaald aan de klant. Bij faillissement van een doorverkoper (retailer) kan en zal een reisorganisator door SGR (na indiening van een claim door de doorverkoper) hier alsnog op worden aangesproken op basis van de door de reisorganisator afgegeven verklaring leveringsplicht."

Deze mededelingen zagen, zoals valt te lezen, niet rechtstreeks op de kwestie van de voucheruitgifte zelf, waar in het voorgaande op is ingegaan.

4.11 Over de verdere gang van zaken rond de uitgifte van de vouchers valt nog het volgende te vermelden. Op verzoek van SGR moest D-reizen met hoge frequentie informatie aanleveren waaruit haar financiële positie bleek. In dat kader is namens D-reizen een onderscheid gemaakt tussen uitgegeven vouchers met een "dekking" van de touroperators (via een kluisvoucher) en vouchers zonder een dergelijke dekking. Zo schrijft D-reizen in een bericht van 8 oktober 2020 aan SGR:

> "Totale waarde aan uitstaande vouchers aan klanten per 31 augustus 2020 bedraagt EUR 33,7m. De waarde van de onderliggende TO-vouchers (te ontvangen) op deze dossiers bedraagt per 31 augustus 2020 EUR 18,7m."

4.12 Uit het voorgaande citaat volgt dat op dat moment een bedrag aan ‘eigen D-reizen vouchers’ open stond van € 33,7 miljoen -/- € 18,7 miljoen = € 15 miljoen. Een deel daarvan bestond uit vouchers voor reizen waarvoor D-reizen zelf de organisator was, maar het merendeel was door D-reizen uitgegeven als reisagent zonder een kluisvoucher van de touroperator. Uit de verstrekte overzichten viel dat mogelijk wel af te leiden. SGR heeft bij curatoren aangegeven dat zij uit de door D-reizen verstrekte informatie niet heeft kunnen afleiden dat het hier om reizen zonder kluisvoucher of zonder D-reizen als organisator ging.

4.13 D-reizen verkeerde naar eigen zeggen in de veronderstelling dat deze informatie steeds (in alle openheid) met SGR werd gedeeld en D-reizen meende bevoegd te zijn ook vouchers te mogen uitgeven waarvoor geen kluisvouchers beschikbaar waren.

4.14 Zou D-reizen op dat moment voor het niet door kluisvouchers gedekte deel verplicht zijn geweest de betreffende bedragen aan de klanten terug te betalen (dus zonder dat voucheruitgifte mogelijk was) dan zou D-reizen op dat moment – dus in de zomer of het najaar van 2020 – in ieder geval in technische zin in staat van faillissement hebben verkeerd. De gedachte achter de voucheruitgifte (en het daarmee te verkrijgen ‘betalingsuitstel’ richting de klanten) was echter om de ondernemingen in de reisbranche door de coronapandemie te helpen. Indien uitgifte van de eigen vouchers niet mogelijk was, zou dat naar alle waarschijnlijkheid voor D-reizen niet zijn gelukt.

4.15 Voor curatoren in het lastig te achterhalen hoe een en ander rondom de uitgifte van de vouchers door D-reizen precies is gegaan. Reconstructie daarvan is dus moeilijk. Het betrof ook een periode waarin veel gebeurtenissen zich in een snel tempo voltrokken, zeker in de reiswereld die werd geconfronteerd met een geheel nieuwe situatie. De uitgifte van vouchers op deze manier – en op deze schaal – had nooit eerder plaatsgevonden, waardoor de exacte uitwerking en toepassing veel onduidelijkheden en onzekerheden met zich meebrachten, waarbij soms sprake was van onvolledige en onduidelijke informatie en steeds wijzigende omstandigheden en inzichten. SGR heeft bij curatoren aangegeven dat zij meent dat wel sprake was van volledige en duidelijke informatie en dat voor D-reizen duidelijk moest zijn dat uitgifte van vouchers zonder kluisvouchers niet was toegestaan (behoudens organisatorreizen).

4.16 Verder wijzen curatoren erop dat eventuele onjuistheden of onregelmatigheden bij de voucheruitgifte (die curatoren overigens niet hebben geconstateerd) niet zozeer aanleiding zouden kunnen zijn voor een claim van de curatoren namens de gezamenlijke crediteuren dan wel de boedel(s), maar dat dit meer zou leiden tot een claim van de touroperators en/of SGR, (indien en voor zover) die kunnen aantonen hierdoor te zijn benadeeld. De boedels van D-reizen staan dan buiten een dergelijke claim.

5. De door D-reizen vanaf maart 2020 gedane betalingen en verrichte investeringen

5.1 De curatoren hebben een financieel onderzoeksbureau onderzoek laten doen naar de betaalstromen bij D-reizen in de periode januari 2020 tot april 2021, zijnde de fase waarin D-reizen te maken kreeg met de coronapandemie tot aan het moment van de faillietverklaring.

5.2 Uit dat onderzoek is gebleken dat in die periode geen betalingen hebben plaatsgevonden zonder een deugdelijke grond. In die zin is zowel de administratie van de onderneming in orde bevonden en zijn de betalingen en boekingen (van inkomende en uitgaande bedragen) juist en rechtmatig verricht. Er zijn geen betalingen of ontvangsten aangetroffen die niet deugdelijk zijn verantwoord of niet zijn ‘thuis te brengen’.

5.3 Het financieel onderzoeksbureau heeft verder op verzoek van curatoren de grootste betaalposten uit de genoemde periode in kaart gebracht, zoals de adviseurskosten, de huurkosten, marketingkosten, investeringen in panden, IT, managementvergoedingen e.d.

5.4 Er is onderzocht of daar posten tussen zitten die onevenredig, dan wel onverklaarbaar hoog zouden zijn. Dergelijke posten zijn niet aangetroffen. Op de kosten aan Murmellius/Bebr in het kader van de ontwikkeling van een nieuwe website en een nieuw IT-platform wordt thans nog nader ingegaan.

5.5 Bij D-reizen was in de jaren 2018-2019 wel duidelijk dat de website van de onderneming en het daarmee verbonden IT-platform aan vernieuwing toe was. Boekingen via de site verliepen vaak zeer moeizaam vanwege slecht werkende technologie en de algoritmische volgfuncties waren eveneens verouderd. Er werd daarom gezocht naar een partij die dit op zich zou nemen. Aanvankelijk kwam een bepaald IT-bedrijf daarvoor in beeld. Die partij zou dan het merendeel van de investeringen voor haar rekening nemen, maar vroeg daar tegenover wel een flinke vergoeding voor de *traffic* op de site.

5.6 Begin 2020 kwam als alternatieve partij Murmellius/Bebr naar voren. Uit berekeningen bleek dat de oplossing via deze partij voor D-reizen goedkoper zou uitpakken dan bij gebruikmaking van het andere IT-bedrijf. Voor 2020 zou dat ca € 390.000 schelen en voor 2021 was de verwachte kostenbesparing ca € 522.000. De Raad van Commissarissen van D-reizen ging er op 8 mei 2020 mee akkoord dat Murmellius/Bebr dit project zou gaan uitvoeren. Daartoe werd vervolgens een service-overeenkomst, met bijlagen, gesloten op 11 mei 2020.

5.7 Murmellius/Bebr ging hierna aan de slag met het project en gaf regelmatig (meestal een keer per drie weken) een presentatie aan D-reizen over de voortgang. Er deden zich bij de uitvoering van het project, zo is curatoren gebleken, de nodige moeilijkheden voor. Covid-19 bleek onder meer een vertragende factor en de – directe – aansluitingen met de systemen van touroperators (noodzakelijk voor de content op de site van D-reizen) leidden tot problemen die zich moeilijk lieten oplossen.

5.8 Ten tijde van de faillietverklaring van D-reizen, dus in april 2021, was weliswaar een substantieel deel van het project gereed, maar dit bleek nog onvoldoende om de nieuwe website en het daaraan verbonden portal te kunnen ‘lanceren’ dan wel anderszins te gebruiken. Er zijn geen aanwijzingen dat de voor dit project door D-reizen beschikbaar gestelde financiële middelen voor andere doeleinden dan het project zijn aangewend.

6. De rol en positie van de Raad van Commissarissen

6.1 Bij D-reizen was vanaf 2014 een Raad van Commissarissen (“RvC”) ingesteld, op het niveau van D-RT Groep B.V. Tot 2020 kwam de RvC gemiddeld vier keer per jaar bijeen voor een vergadering waarbij ook de directie van D-reizen aanwezig was.

6.2 Vanaf februari-maart 2020, toen Covid-19 ‘toesloeg’, is de vergaderfrequentie sterk verhoogd. Vanaf dat moment werd steeds intensief met de directie de gang van zaken besproken en werden de mogelijke scenario’s uitgewerkt.

6.3 De vergaderingen van de RvC (samen met de directie van D-reizen) in deze periode vonden plaats op: 27 maart, 3 april, 8 mei, 29 mei, 15 juni, 10 juli, 27 augustus, 21 september, 5 oktober, 19 oktober en 20 november 2020.

6.4 De curatoren hebben kennis genomen van de notulen van de vergaderingen van de RvC in de betreffende periode en interviews gehouden met de Commissarissen. Daaruit ontstaat het beeld dat de RvC inderdaad in die periode tot een ‘verscherpt toezicht’ bij D-reizen zijn overgegaan, zoals men dat in een situatie als deze van een orgaan als de RvC kan verwachten.

6.5 Zaken waarover werd gesproken in de RvC betroffen met name: de stand van zaken van corona, de genomen maatregelen en de vooruitzichten, de financiële positie van D-reizen (omzet, liquiditeit e.d.), de overheidsmaatregelen betreffende de financiële tegemoetkomingen zoals NOW, fiscaal uitstel van betaling, het aantrekken van alternatieve financiering e.d. en de zelf bij D-reizen te treffen maatregelen.

6.6 Voor wat betreft de uitgifte van coronavouchers wordt in de notulen vermeld dat die worden uitgegeven in overeenstemming met de “industry standard”. Achteraf gezien was voorstelbaar geweest dat de RvC meer informatie over de wijze van uitgifte van de coronavouchers bij de directie had ingewonnen, mede omdat het hier een omvangrijke financiële post betrof. Maar op zich waren er voor de RvC in de betreffende periode geen (specifieke) aanwijzingen, althans daar is curatoren niet van gebleken, dat de uitgifte niet op een juiste wijze plaatsvond.

6.7 Toen in mei 2020 door D-reizen, met instemming van de RvC, werd besloten dat er, gezien de financiële positie, geen betalingen zouden plaatsvinden op door de financiers – zijnde de aandeelhouder en de oud-aandeelhouder – verstrekte leningen, was dat voor de vertegenwoordiger van de Stichting Uniconsult in de RvC (die bij de betreffende vergadering niet aanwezig was) een reden om als Commissaris op te stappen.

6.8 De lening van de Stichting Uniconsult en de afwikkeling daarvan komt in hoofdstuk 11 nog nader aan bod.

6.9 Nadat op 23 december 2020 de management buy-out bij D-reizen plaats had gevonden (zie daarover verder hoofdstuk 11), zijn de Commissarissen afgetreden.

7. Gang van zaken rond de refund van tickets

7.1 Vanwege de op grote schaal door corona geannuleerde vliegreizen, diende de luchtvaartmaatschappijen afzonderlijk geboekte vliegtickets (die dus geen onderdeel uitmaakten van een samengestelde pakketreis) weer terug te betalen. Dit betrof de zogenoemde ‘refund’ van de vliegtickets.

7.2 De aanschaf van de ticket verliep via het bedrijf Airtrade, die ook de financiële afhandeling deed met de luchtvaartmaatschappijen. De terugbetalingen van de vliegtickets van de geannuleerde vluchten werden successievelijk door Airtrade gedaan aan D-reizen. Die werd geacht vervolgens de refunds weer door te betalen aan de klanten. Mede vanwege de financiële positie bij D-reizen ging die terugbetaling in een beperkt tempo.

7.3 Ten tijde van de faillietverklaring van D-reizen had een deel van de klanten de refunds van de tickets nog niet ontvangen. Gebleken is dat via de administratie niet is vast te stellen om welke bedragen en om hoeveel passagiers het gaat. Blijkens de aan Curatoren ter beschikking gestelde informatie zou het gaan om enkele honderden passagiers die (voornamelijk) hun claims hebben ingediend via professionele bureaus. Uit de daaruit verkregen informatie volgt dat het zou gaan het om een post van (afgerond) € 330.000, waarvoor (bij de luchtvaartmaatschappijen) claims zijn gelegd. Curatoren hebben de betreffende klanten er overigens op gewezen dat zij alsnog bij de luchtvaartmaatschappij het bedrag van de tickets kunnen claimen. Dit met name onder verwijzing naar de zogenoemde Passagiersverordening van de Europese Unie nr. 261/2004. Het is Curatoren gebleken dat dat inderdaad is gebeurd en dat luchtvaartmaatschappijen ook, al dan niet na verkregen vonnis, tot uitbetaling zijn overgegaan.

7.4 Zie daarover de uitspraak van het Hof Den Haag van 19 december 2023, ECLI:NL:GHDHA:2023:2464 in een zaak tussen Garuda en klanten van D-reizen, waarin Garuda is veroordeeld het bedrag van de geannuleerde tickets aan deze klanten terug te betalen (naar verluidt is geen cassatieberoep ingesteld). Eenzelfde beslissing werd genomen door de Rechtbank Noord-Holland op 8 mei 2024, ECLI:NL:RBNHO:

2024:3758, in een door een voormalige klant van D-reizen tegen Singapore Airlines aangespannen procedure.

7.5 Vanuit de boedel van D-reizen gezien, is geen positie van curatoren aan de orde om nog nadere actie te ondernemen ten aanzien van deze refunds. De individuele klanten hebben een rechtstreekse aanspraak op de luchtvaartmaatschappij, waar de curatoren buiten staan.

7.6 De betreffende luchtvaartmaatschappijen kunnen zich, na betaling aan de klanten, in het faillissement van D-reizen aanmelden met een (faillissements-)vordering. Dat is echter tot op heden, op een enkele uitzondering na, vrijwel niet gebeurd. De luchtvaartmaatschappijen zullen echter, gezien de stand van de boedel (als concurrente crediteur), geen uitkering in het faillissement tegemoet kunnen zien.

8. Het voucherfonds en de positie daarbij van D-reizen

8.1 Zoals met name in hoofdstuk 3 al aan de orde kwam, was het voor D-reizen van groot belang dat er – begin 2021 – een herfinanciering van de uitstaande vouchers zou kunnen plaatsvinden via het in te stellen voucherfonds. De vouchers zouden vanaf maart/ april 2021 'aflopen' en dan zouden de klanten dus hun geld kunnen opeisen.

8.2 In het najaar van 2020 werd duidelijk dat er in Nederland een voucherfonds of voucherbank zou worden opgezet, die – onder nog nader vast te stellen voorwaarden – de (her)financiering van de uitstaande vouchers op zich zou kunnen gaan nemen. Dit zou plaatsvinden binnen de randvoorwaarden die vanuit Brussel door de Europese Commissie zouden worden gesteld (met name ter voorkoming van verboden staatssteun).

8.3 Toen in december 2020 overleg werd gevoerd tussen SGR en D-reizen over het voucherfonds (zie daarover nader hoofdstuk 3) was nog steeds niet geheel te overzien hoe het fonds zou gaan opereren. Wel kwam naar buiten dat het fonds in Nederland zou worden uitgevoerd door SGR. Dit volgt met name uit een brief van 9 december 2020 van de verantwoordelijke bewindslieden aan de Tweede Kamer. Daarin werd onder meer het volgende opgemerkt:

> "Via de voucherkredietfaciliteit kunnen reisgarantiefondsen een aanvullende lening van de overheid krijgen waarmee ze vervolgens een liquiditeitslening kunnen verstrekken aan de reisorganisatie die onverhoopt en tijdelijk onvoldoende middelen hebben om vouchers terug te betalen aan consumenten. Voorwaarde is dat de reisorganisaties deze middelen alleen kunnen inzetten voor het uitbetalen van verstrekte vouchers. Het betreft vouchers die zijn afgegeven vanaf 12 maart t/m 31 december 2020. Het maximaal te financieren bedrag per onderneming is 80% van de waarde van de aan de consument terug te betalen vouchers. Het krediet dat een reisonderneming kan aangaan is bovendien gemaximeerd tot € 50 miljoen."

8.4 Omdat naar het oordeel van D-reizen en inkoopvereniging Dutch Travel Retail United te lang onduidelijkheid bleef bestaan over het moment en de wijze waarop met de uitvoering van het voucherfonds, en daarmee het verstrekken van de herfinanciering voor de openstaande (en opeisbaar wordende) vouchers, zou worden aangevangen, startten zij op 12 maart 2021 een kort geding tegen SGR en de Nederlandse Staat bij

de Voorzieningenrechter van de Rechtbank te Rotterdam. Daarin vorderden zij onder meer: “per direct de toegezegde financiering te verschaffen van 80% van de uitgegeven vouchers tegen zakelijk, marktconforme voorwaarden.”

8.5 Bij vonnis van 24 maart 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:2558 werden de vorderingen van D-reizen afgewezen. Enerzijds overwoog de Voorzieningenrechter, verkort weergegeven, dat er nog geen betalingsverplichting kon zijn omdat de voucherkredietfaciliteit nog niet daadwerkelijk aanwezig was: het ging op dat moment nog slechts om de “contouren” van een dergelijke faciliteit, waarbij bovendien de nodige voorbehouden zijn gemaakt.

8.6 Anderzijds volgde de Voorzieningenrechter in haar voorlopige oordeel de redenering van SGR en de Staat dat het niet door een kluisvoucher gedekte deel van de vouchers niet in aanmerking zou kunnen komen voor de (her)financiering via het voucherfonds. Voor de kwestie van de ‘ongedekte vouchers’ wordt verder verwezen naar hoofdstuk 4 van dit verslag, met name onder nr. 4.9. Op 31 maart 2021 gaf de Europese Commissie goedkeuring aan de Nederlandse Staat om het voucherfonds op te zetten en uit te voeren conform de aangegeven opzet daarvan.

8.7 Na het verliezen van het kort geding werd het voor D-reizen vrijwel onmogelijk om nog voor een substantiële herfinanciering van de vouchers in aanmerking te komen. Bij brief van 1 april 2021 liet SGR nogmaals weten dat dit deel van de vouchers niet voor de 80% financiering door het voucherfonds in aanmerking zou komen.

8.8 Voor D-reizen was dit een belangrijke reden, gekoppeld aan de opschorting dan wel beëindiging van de agentuurrelaties door de belangrijkste touroperators, om het eigen faillissement aan te vragen, zoals dat vervolgens op 6 april 2021 werd uitgesproken.

8.9 Curatoren merken in dit verband – in algemene zin – op dat het een specifieke keuze van de Nederlandse overheid is geweest om bij de financiering door het voucherfonds een rechtstreeks verband te leggen met de regels die SGR hanteert voor het reisgarantiefonds. Om die reden kon SGR het standpunt innemen dat de ongedekte vouchers niet voor 80% konden worden gefinancierd.

8.10 Een andere benadering, waarbij er niet een strikte koppeling was geweest met de reisgarantieregels, was ook mogelijk geweest, in welk geval D-reizen eventueel wel voor een groter bedrag aan voucher- (her)financiering in aanmerking zou zijn gekomen. Of in dat geval een faillissement van D-reizen voorkomen had kunnen worden, valt lastig te reconstrueren, maar de overlevingskansen waren dan naar het lijkt wel groter geweest.

9. Omboekingen naar pakketreizen

9.1 Op enig moment hebben bij D-reizen zogenoemde ‘omboekingen’ plaatsgevonden. Hiermee kon worden bereikt dat op een reis waarvoor geen SGR dekking werd gegeven, bijvoorbeeld uitsluitend een vliegreis, toch dekking kon worden verkregen doordat deze reis werd omgeboekt tot een pakketreis.

9.2 Uit de door de curatoren geraadpleegde stukken en op basis van hierover gehouden interviews, is gebleken dat dit omboeken zich in een beperkte periode heeft voltrokken. Het gaat dan met name om enkele weken in de maand maart 2021. Op dat moment werd binnen de organisatie duidelijk dat D-reizen het waarschijnlijk niet zou redden, nadat bekend werd dat het voucherfonds de door D-reizen uitgegeven vouchers slechts beperkt zou ‘herfinancieren’.

9.3 Kennelijk was dit aanleiding binnen de organisatie om te proberen nog SGR dekking voor sommige klanten te realiseren, die daar op zich niet voor in aanmerking zouden komen. Naar het oordeel van curatoren een onjuiste gang van zaken. Curatoren hebben geen aanwijzingen kunnen vinden dat deze omboekingen intern bij D-reizen (centraal) zijn ‘aangestuurd’. Het waren veeleer initiatieven van medewerkers die klanten wilden helpen die geen dekking bleken de hebben bij gebreke van een (geannuleerde) pakketreis.

9.4 Toen binnen de branche duidelijk werd dat deze omboekingen werden gedaan, is daar al snel onrust over ontstaan en is er van de zijde van de touroperators over geklaagd. Dit heeft ertoe geleid dat al snel – in de loop van maart 2021 – bij D-reizen intern werd gecommuniceerd dat er geen omboekingen mochten plaatsvinden.

9.5 Het is voor curatoren niet mogelijk om de exacte omvang van deze omboekingen te achterhalen. Wel lijkt het erop dat, gezien de korte duur ervan, het om niet al te substantiële bedragen is gegaan; eerder in de tienduizenden dan in de honderdduizenden euro’s. Al zijn curatoren van mening dat elke euro omboeking uitsluitend om daarmee SGR dekking te realiseren er één te veel is.

9.6 Daarnaast hebben curatoren het standpunt ingenomen – en dat standpunt zullen zij na dit nadere onderzoek handhaven – dat ongeoorloofde handelingen van deze omboekingen zich niet goed lenen voor een collectieve actie vanuit de failliete boedel van D-reizen. Het betreft immers geen handelingen die zien op een benadeling van de gezamenlijke crediteuren van D-reizen, maar gaat veeleer om mogelijke individuele benadeling van bepaalde crediteuren in het faillissement.

10. De financiering van D-reizen door RTG

10.1 Toen in maart 2020 Covid-19 zich als pandemie aandiende, had RTG al een substantiele financiering aan D-reizen verstrekt. Die hield met name verband met een op 18 februari 2019 door RTG afgegeven letter of comfort, met een maximum van € 19 miljoen, eindigend op 31 december 2020.

10.2 De letter of comfort was mede bedoeld om de 'seizoens-dalen' op te vangen. Gezien de ontstane bijzondere situatie werd de letter of comfort echter vooral gebruikt om de liquiditeitskrapte vanwege het verlies aan reisomzet op te vangen.

10.3 In december 2020, rond de periode van de management buy-out (zie hoofdstuk 11) was het maximumbedrag van de letter of comfort van € 19 miljoen bereikt, zonder dat RTG op dat moment vooruitzicht had op terugbetaling ervan.

10.4 Uit aan curatoren verstrekte informatie valt te constateren dat de onder de letter of comfort opgenomen bedragen steeds zijn aangewend ten behoeve van de bedrijfsvoering van D-reizen.

10.5 In het kader van de management buy-out werd de vordering onder de letter of comfort overgedragen aan Selten B.V., de vennootschap van het management die de aandelen in D-reizen van RTG overnam.

10.6 Tevens verstrekte RTG ten behoeve van de buy-out nog een achtergestelde lening van € 5.1 miljoen aan D-reizen.

11. De management buy-out in december 2020 en de afwikkeling van de Uniconsult-vordering

11.1 Op 23 december 2020 droeg RTG ten behoeve van de afgesproken management buy-out haar aandelen in D-reizen (voor € 1) over aan Selten B.V. Zoals in hoofdstuk 10 al vermeld, nam Selten in dat kader de vordering van RTG ter zake van de letter of comfort (ad € 19 miljoen) over en RTG verstrekte daarnaast een achtergestelde lening aan D-reizen ter hoogte van € 5.1 miljoen.

11.2 Het was de gedachte/bedoeling dat D-reizen met de aldus beschikbaar gestelde € 5.1 miljoen over voldoende financiële middelen zou beschikken ter overbrugging naar het moment dat financiering vanuit het voucherfonds beschikbaar zou komen (begin 2021). In hoofdstuk 8 is beschreven dat en hoe deze financiering niet in voldoende mate beschikbaar kwam voor D-reizen.

11.3 Een andere kwestie die in verband met de management buy-out nog moest worden opgelost, betrof de Uniconsult-vordering, van op dat moment € 5.6 miljoen. RTG stond voor nakoming van die vordering garant richting Uniconsult en als zekerheid voor de betaling van die vordering was door D-reizen een (derden)pandrecht verstrekt op de IE-rechten van D-reizen (bestaande uit merken en domeinnamen), zoals die zich bevonden in dochtervennootschap Demed B.V.

11.4 Uiteindelijk werd de discussie over de Uniconsult-vordering opgelost doordat op 15 februari 2021 met Uniconsult werd afgesproken dat RTG, door betaling van een bedrag van € 5.5 miljoen de vordering van de Stichting Uniconsult overnam, inclusief het daaraan verbonden pandrecht op de IE-rechten van Demed B.V. Deze vordering werd vervolgens door RTG verkocht en overgedragen aan Selten B.V. voor € 2 miljoen (welk bedrag door Selten B.V. van RTG werd geleend).

11.5 De gang van zaken rond de overdracht van de Uniconsult-vordering door RTG aan Selten en de daarop volgende transacties zijn reeds in het reguliere faillissementsverslag uitgebreid besproken (zie met name onder nr. 7.5 van het faillissementsverslag).

Daaruit valt af te leiden dat deze transacties zijn teruggedraaid. In dat kader hoefde verder geen onderzoek meer te worden verricht.

12. Slotopmerkingen

12.1 Hier is plaats voor enkele slotopmerkingen.

12.2 Covid-19 dient worden beschouwd als de *belangrijkste* oorzaak van het faillissement van D-reizen. De pandemie leidde tot een zodanige omzetval dat het voor D-reizen zeer lastig werd als onderneming te kunnen overleven, ondanks alle overheidsmaatregelen die werden getroffen (NOW-subsidies en fiscaal uitstel van betaling). Daarbij is van belang dat D-reizen er al vóórafgaand aan de pandemie financieel niet sterk voor stond (zie nrs. 3.1-3.4) zodat de gevolgen van Covid-19 relatief gezien harder aankwamen dan bij (reis)organisaties die er pre-corona wel goed voorstonden.

12.3 Met name de maandelijkse huurverplichtingen voor de circa 280 winkelpanden liepen gewoon door. Weliswaar werden de huren deels verlaagd vanwege de lockdowns, maar er bleef een substantiële huurverplichting over, naast forse maandelijkse verplichtingen ten behoeve van de IT-infrastructuur en terugbetalingen aan klanten. Dat terwijl er gedurende een lange periode vrijwel geen reisomzet werd gemaakt en de winkels regelmatig – van overheidswege – dicht moesten blijven.

12.4 Curatoren hebben in dit kader *niet* kunnen constateren dat de financiële middelen die nog bij D-reizen aanwezig waren op een onjuiste of onregelmatige/onrechtmatige wijze zijn aangewend.

12.5 Curatoren zien derhalve na het gedane oorzaken- en onregelmatigheidsonderzoek geen aanleiding betrokken partijen (in juridische zin) aan te spreken. Bepaalde gebeurtenissen kunnen mogelijk tot nadeel bij sommige betrokken partijen hebben geleid (zie hoofdstuk 4 over de voucheruitgifte, hoofdstuk 7 over de refund van vliegtickets en hoofdstuk 9 over de omboekingen naar pakketreizen), maar daarvoor geldt dat zij geen betrekking hebben op een nadeel voor *de gezamenlijke crediteuren* in het faillissement van D-reizen, voor welk collectief belang de curatoren dienen op te komen. In dat opzicht kan – en zal – geen nadere actie vanuit de faillissementsboedel plaatsvinden.

12.6 Curatoren zullen daarom overgaan tot verdere afwikkeling van het faillissement van de D-reizen vennootschappen.